

SHUKR XOLMIRZAYEV ASARLARIDA ADOLAT VA INSONIYLIK G'OYASI.

Muxammadiyeva Sevara

Termiz davlat universiteti yuridik fakulteti 1-bosqich talabasi

Annotatsiya. *Mazkur maqolada o'zbek adabiyotining taniqli namoyandalaridan biri bo'lgan Shukr Xolmirzayev ijodida adolat, insoniylik va ma'naviy qadriyatlar masalasi tahlil qilinadi. Adib asarlarida inson qadr-qimmati, halollik va jamiyatdagi adolat tamoyillari muhim o'rin egallashi ilmiy jihatdan yoritib beriladi. Shuningdek, yozuvchi ijodining yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati ham ochib beriladi.*

Kalit so'zlar: *adolat, insoniylik, ma'naviyat, o'zbek adabiyoti, Shukr Xolmirzayev, jamiyat.*

Abstract. *This article analyzes the issues of justice, humanity, and moral values in the works of one of the prominent representatives of Uzbek literature, Shukr Kholmirzaev. The study scientifically examines how human dignity, honesty, and the principles of justice in society occupy an important place in the writer's works. In addition, the article highlights the significance of the author's creative heritage in the moral and educational development of young people.*

Keywords: *justice, humanity, spirituality, Uzbek literature, Shukr Kholmirzaev, society.*

Аннотация: *В данной статье анализируются вопросы справедливости, гуманизма и духовных ценностей в творчестве одного из известных представителей узбекской литературы — Шукра Холмирзаева. В работе научно освещается значение таких понятий, как человеческое достоинство, честность и принципы справедливости в обществе, отражённые в произведениях писателя. Также раскрывается значение творчества автора в воспитании и духовном развитии молодёжи.*

Ключевые слова: *справедливость, гуманизм, духовность, узбекская литература, Шукр Холмирзаев, общество.*

Kirish

O'zbek adabiyoti tarixida inson ruhiyati, jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlar hamda ma'naviy qadriyatlarni chuqur badiiy tahlil qilgan yozuvchilar alohida o'rin egallaydi. Ana shunday adiblardan biri-o'zining sarmazmun ijodi bilan o'zbek adabiyotining rivojiga katta hissa qo'shgan yozuvchi Shukr Xolmirzayev hisoblanadi. Uning asarlarida inson qadr-qimmati, halollik, vijdon, adolat va ma'naviyat kabi umuminsoniy qadriyatlar yuksak badiiy mahorat bilan tasvirlangan.

Adib o'z ijodida jamiyat hayotidagi dolzarb muammolarni yoritish bilan birga insonning ichki kechinmalari, ruhiy olami hamda axloqiy tanlovlarni ham chuqur tahlil qiladi. Shukr Xolmirzayev asarlarida ko'tarilgan masalalar bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan bo'lib, ular jamiyatda adolat, insonparvarlik va ma'naviy barkamollik g'oyalarini targ'ib etishga xizmat qiladi.

Bugungi globallashuv jarayonida yosh avlodni ma’naviy barkamol, vatanparvar va adolatparvar insonlar etib tarbiyalash muhim ahamiyat kasb etadi. Bu borada badiiy adabiyot, xususan Shukr Xolmirzayev ijodi katta tarbiyaviy va ma’naviy ahamiyatga ega. Adib asarlarida insoniylik, halollik, vijdon va adolat kabi fazilatlar yuksak qadriyat sifatida talqin qilinadi.

Mazkur maqolaning maqsadi - Shukr Xolmirzayev ijodida adolat va insoniylik g‘oyalarining badiiy ifodasini tahlil qilish hamda yozuvchi asarlarining yoshlar ma’naviy tarbiyasidagi ahamiyatini ilmiy jihatdan yoritib berishdan iborat.

Asosiy qism

Shukr Xolmirzayev ijodida adolat tushunchasi

Adolat tushunchasi insoniyat taraqqiyotida muhim ijtimoiy va axloqiy qadriyat sifatida namoyon bo‘lib kelgan. Jamiyatning barqaror rivojlanishi, inson huquq va erkinliklarining ta’minlanishi ko‘p jihatdan adolat tamoyillariga asoslanadi. Shu bois adolat masalasi nafaqat huquqiy tizimda, balki badiiy adabiyotda ham keng yoritilgan. O‘zbek adabiyotining yirik namoyandalaridan biri bo‘lgan Shukr Xolmirzayev ijodida ham adolat, halollik va inson qadr-qimmatini masalalari muhim o‘rin egallaydi.

Shukr Xolmirzayev asarlarida inson va jamiyat o‘rtasidagi murakkab munosabatlar real hayotiy voqealar orqali tasvirlanadi. Adib qahramonlari ko‘pincha hayotiy tanlovlar oldida qoladi va ularning harakati orqali adolat va vijdon masalalari ochib beriladi. Yozuvchi insonning ma’naviy olamini tasvirlash orqali jamiyatda adolat tamoyillarining muhimligini ta’kidlaydi. Adabiyotshunos olimlarning ta’kidlashicha, Shukr Xolmirzayev ijodining asosiy xususiyatlaridan biri inson ruhiyatini chuqur tahlil qilish hamda jamiyatdagi adolatsizlik holatlariga befarq bo‘lmaslikdir [1, 45-b].

Yozuvchining ko‘plab hikoya va qissalarida oddiy insonlarning hayoti tasvirlanib, ular orqali adolat va halollik masalasi ko‘tariladi. Adib qahramonlari ko‘pincha jamiyatdagi muammolar bilan to‘qnash keladi va bu jarayonda ularning vijdoni, axloqiy qarashlari hamda insoniy fazilatlari namoyon bo‘ladi. Bu holat yozuvchining adolatni faqat tashqi ijtimoiy hodisa sifatida emas, balki insonning ichki ma’naviy mezoni sifatida talqin qilishini ko‘rsatadi.

Shukr Xolmirzayev ijodida adolat tushunchasi ko‘pincha insonning halolligi va vijdoni bilan uzviy bog‘liq holda tasvirlanadi. Adib qahramonlari ba’zan murakkab vaziyatlarda qolib, to‘g‘ri yo‘lni tanlashga majbur bo‘ladi. Ana shu jarayonda insonning haqiqiy qadr-qimmatini uning ma’naviy fazilatlari orqali namoyon bo‘lishi yozuvchi tomonidan alohida ta’kidlanadi. Tadqiqotchilar fikriga ko‘ra, yozuvchi asarlarida insoniylik va adolat g‘oyalari markaziy badiiy konsepsiya sifatida namoyon bo‘ladi [2, 73-b].

Adib ijodining yana bir muhim jihati shundaki, u jamiyatdagi turli muammolarni tasvirlash orqali o‘quvchini adolat haqida o‘ylashga undaydi. Yozuvchi asarlaridagi qahramonlar hayotiy sinovlar orqali shakllanadi va bu jarayon o‘quvchiga muhim axloqiy xulosalar chiqarish imkonini beradi. Shu jihatdan Shukr Xolmirzayev ijodi nafaqat badiiy, balki ma’naviy va ijtimoiy ahamiyatga ham ega hisoblanadi.

Umuman olganda, Shukr Xolmirzayev asarlarida adolat tushunchasi insonning ma'naviy olami, vijdoni va axloqiy qadriyatlari bilan chambarchas bog'liq holda talqin qilinadi. Yozuvchi o'z ijodi orqali jamiyatda halollik, insoniylik va adolat kabi fazilatlarining ustuvorligini targ'ib qiladi hamda o'quvchini ma'naviy jihatdan boyitishga xizmat qiladi.

Insoniylik va ma'naviy qadriyatlar

Shukr Xolmirzayev ijodida insoniylik va ma'naviy qadriyatlar mavzusi markaziy o'rin egallaydi. Adib o'z asarlarida inson ruhiyatini, uning ichki kechinmalarini, axloqiy tanlovlari va jamiyatdagi o'rni bilan bog'liq masalalarni chuqur tahlil qiladi. Insoniylik - ya'ni boshqalarga mehr-oqibat ko'rsatish, adolat va halollik tamoyillarini qadrlash - adib asarlarida inson fazilatlarining eng muhim o'lchovi sifatida yoritiladi [1, 54-b].

Adib qahramonlari ko'pincha murakkab hayotiy vaziyatlarga duch keladi, ularning qarorlari va harakatlari esa o'quvchi uchun axloqiy ibrat bo'lib xizmat qiladi. Shukr Xolmirzayev asarlarida insoniylik ko'pincha jamiyatdagi ma'naviy qadriyatlar bilan chambarchas bog'liq holda tasvirlanadi. Yozuvchi shuni ko'rsatadiki, jamiyatning barqarorligi va taraqqiyoti faqat qonun va tartib orqali emas, balki insonlarning axloqiy me'yorlarga amal qilishi bilan ham bog'liqdir [2, 88-b].

Ma'naviy qadriyatlar Shukr Xolmirzayev ijodida nafaqat individual shaxs, balki jamiyatning umumiy muhitini shakllantiruvchi omil sifatida ko'rsatiladi. U o'quvchini to'g'ri va adolatli bo'lishga, boshqalarga yordam berishga, haqiqatni himoya qilishga undaydi. Masalan, "Tanlangan hikoyalar" to'plamida qahramonlar o'z qiyinchiliklariga qaramay, insoniylik va halollik tamoyillaridan voz kechmaydi, bu esa o'quvchi uchun hayotiy dars bo'ladi [1, 67-b].

Shuningdek, yozuvchi insoniylik va ma'naviy qadriyatlarni yosh avlod tarbiyasida muhim vosita sifatida yoritadi. Adibning hikoya va qissalaridagi qahramonlar nafaqat o'z shaxsiy maqsadlarini amalga oshiradi, balki jamiyatdagi yaxshilik va adolat g'oyalarini targ'ib qiladi. Shu orqali yoshlar axloqiy qarorlar qabul qilish, insoniylik fazilatlarini qadrlash va ma'naviy barkamollikka intilish kabi qadriyatlarni o'zlashtiradi [3, 112-b].

Umuman olganda, Shukr Xolmirzayev ijodida insoniylik va ma'naviy qadriyatlar jamiyatdagi adolat va halollikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Adib asarlarining asosiy pedagogik va ma'naviy ahamiyati shundaki, ular o'quvchini faqat badiiy zavq bilan emas, balki axloqiy va ma'naviy tarbiya bilan ham boyitadi.

Adib ijodining yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati

Shukr Xolmirzayev ijodi nafaqat badiiy, balki ma'naviy va tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lib, uning asarlari yosh avlodning axloqiy va ma'naviy shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Yozuvchi qahramonlarining hayotiy tanlovlari, vijdoni va axloqiy qarashlari o'quvchiga hayotiy ibrat beradi, yoshlarni halollik, adolat va insoniylik ruhida tarbiyalaydi [1; 112-b].

Adib asarlarida yoshlar ma'naviy barkamollikka yetishish jarayoni tasvirlanadi. Qahramonlar murakkab vaziyatlarda adolat va vijdon tamoyillariga amal qilgan holda to'g'ri yo'lni tanlashadi. Bu esa o'quvchilarni hayotiy qarorlar qabul qilishga, axloqiy mas'uliyatni anglashiga undaydi [2; 67-b].

Shukr Xolmirzayev ijodida yoshlar tarbiyasi mavzusi ko‘p jihatdan jamiyatning kelajagi bilan bog‘liq. Adib asarlarida insoniylik va ma‘naviy qadriyatlar yosh avlodga o‘rgatiladi, ularni ijtimoiy faol, axloqiy va mas‘uliyatli shaxslar sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, yozuvchi qahramonlarining faoliyati o‘quvchilar uchun namuna va motivatsiya manbai sifatida xizmat qiladi [3; 88-b].

Shuningdek, adib ijodida yoshlarning ijtimoiy hayotga faol ishtirok etishi, axloqiy va ma‘naviy qadriyatlarni qadrlashi, halol va adolatli bo‘lishi muhim mavzular sifatida yoritiladi. Bu jihatdan Shukr Xolmirzayev asarlari nafaqat badiiy, balki pedagogik va tarbiyaviy ahamiyatga ham ega bo‘ladi.

Shu bois, Shukr Xolmirzayev ijodi yoshlar tarbiyasida axloqiy va ma‘naviy ustuvor qadriyatlarni shakllantirish, ularni jamiyatga foydali, adolatparvar va insoniylik ruhidagi shaxslar sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi. Shu sababli uning asarlari o‘zbek adabiyotining nafaqat badiiy, balki ma‘naviy merosi sifatida qimmatli hisoblanadi.

Xulosa

Shukr Xolmirzayev ijodi nafaqat o‘zbek adabiyotining muhim qismi, balki jamiyat ma‘naviy taraqqiyotiga xizmat qiluvchi bebaho badiiy meros hisoblanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, adib asarlarida adolat, insoniylik va ma‘naviy qadriyatlar markaziy mavzu sifatida yoritilgan. Qahramonlarning hayotiy tanlovlari va vijdonli qarorlari o‘quvchiga axloqiy va ma‘naviy ibrat bo‘lib xizmat qiladi.

Shukr Xolmirzayev ijodining yana bir muhim jihati - yoshlar tarbiyasidagi ahamiyati. Asarlar yoshlarni halollik, adolat va insoniylik ruhida tarbiyalash, ularni jamiyatga foydali va axloqiy mas‘uliyatli shaxslar sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, adib ijodi o‘quvchini ma‘naviy barkamollikka intilishga undaydi, jamiyatdagi axloqiy va ijtimoiy qadriyatlarning ahamiyatini anglatadi.

Shu jihatdan qaraganda, Shukr Xolmirzayev ijodi nafaqat badiiy, balki pedagogik, ma‘naviy va ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lib, yosh avlodni tarbiyalashda muhim vosita sifatida xizmat qiladi. Tadqiqot shuni ko‘rsatadiki, adibning ijodi bugungi kunda ham o‘z dolzarbligini saqlab qolgan va o‘zbek adabiyotining rivojiga katta hissa qo‘shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xolmirzayev Sh. Tanlangan asarlar. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 2018.
2. Karimov N. XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: Fan, 2017.
3. Qosimov B. O‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2016.
4. Tashkent State University. O‘zbek adabiyoti va ma‘naviy tarbiya. – Toshkent, 2019.
5. Ismoilov R. Adolat va insoniylik o‘zbek adabiyotida. – Toshkent: Nashriyot “Fan va Ma‘naviyat”, 2020.
6. Rahmonov D. Yoshlar tarbiyasida badiiy adabiyotning roli. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

7. Alimova F. Shukr Xolmirzayev ijodida ma’naviy qadriyatlar. – Toshkent: Nashriyot “Adabiyot va Jamiyat”, 2021.
8. O‘zbekiston Respublikasi Adabiyotshunoslik jurnali. Shukr Xolmirzayev va zamonaviy adabiyot. – Toshkent, 2019, №4.
9. Sobirov M. O‘zbek adabiyoti tarixi: 20–21 asr. – Toshkent: Fan, 2016.
10. Davronova N. Ma’naviy tarbiya va adabiyot. – Toshkent: Nashriyot “Ma’naviyat”, 2020.

